

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

A BBC publica un interesante artigo da xornalista Rachel Nuwer sobre a situación das línguas minoritarias e as línguas en perigo de extinción.

O artigo sinala que durante o último século extinguíronse ao redor de 400 idiomas, aproximadamente un cada tres meses.

Así mesmo apunta que 50% das 6.500 linguas restantes do mundo desaparecería a finais deste século.

Ainda que o artigo céntrase no caso particular do idioma cheroqui, dos aboríxenes norteamericanos, as conclusións e a análise son extrapolables á situación de moitas linguas minoritarias do mundo, e pon o dedo na chaga sobre as debilidades fronte a globalización da cultura e os idiomas, así como aos motivos que deberían preservar esta forma de patrimonio inmaterial.

Tom Belt, natural de Oklahoma, non coñeceu a lingua inglesa ata que empezou o xardín de infantes. Na súa casa, falábase en cheroqui.

Belt creceu montando cabalos e despois da universidade viaxou por todo o país facendo o circuíto de rodeo. Finalmente, terminou en Carolina do Norte en busca dunha muller que

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

coñeceu na escola 20 anos antes.

"Hai moitos anos ela díxome que lle atraía de min o feito de que eu era o cheroqui máis novo que coñecera que podía falar cheroqui", di e engade: "Compreime un billete de ida e volta para visitala, pero nunca usei a volta".

A parella casou. Con todo, a súa esposa, tamén cheroqui, non falaba o idioma. El pronto se deu conta de que era unha minoría entre a súa propia xente. Naquel entón, só quedaban 400 falantes de cheroqui na Banda Oriental, a tribo situada na patria histórica dos cheroqui e a tribo á que pertence a súa esposa.

Os nenos tampouco estaban a aprender o idioma. *"Empecei a darme conta da gravidade da situación"* , di Belt. Así que decidiu facer algo respecto diso.

10 linguas para o 50%

O cheroqui está lonxe de ser a única lingua minoritaria en perigo de extinción.

Durante o último século extinguíronse ao redor de 400 idiomas, aproximadamente un cada tres meses, e a maioría dos lingüistas estiman que o 50% das 6.500 linguas restantes do mundo desaparecería a finais deste século (aínda que, algúns chegan a situar esta cifra no 90%).

Hoxe en día, as dez principais linguas do mundo engloban, aproximadamente, á metade da poboación mundial.

É posible preservar a diversidade de idiomas, ou estamos en camiño de converternos nunha especie monolingüe?

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

Debido a que hai tantos idiomas en perigo, é imposible etiquetar un só como o máis raro ou o máis ameazado, pero hai polo menos 100 en todo o mundo que só teñen un puñado de falantes, desde o ainu en Xapón ao yagán en Chile.

Tamén pode ser difícil atopar a estas persoas.

Hai algúns casos famosos: Marie Smith Jones faleceu en Alaska en 2008, levándose consigo a lingua eyak. Normalmente trátase de persoas maiores (habitualmente nun estado precario de saúde) que non anuncian as súas habilidades lingüísticas.

"Así morren"

"Canto menor é o número de falantes, máis difícil é obter un reconto exacto", di David Harrison, presidente do departamento de lingüística de Swarthmore College e cofundador da ONG Living Tongues Institute for Endangered Languages (Instituto de linguas vivas para linguas ameazadas).

Aínda que o sigan falando certo número de persoas, é posible que vivan lonxe e non conversen as unhas coas outras, ou no caso da lingua precolombina mexicana ayapaneco, os dous últimos falantes sobreviventes negáronse a falar entre eles durante anos.

Sen práctica, incluso un idioma nativo comezará a degradarse na mente do falante.

Salikoko Mufwene, un lingüista da Universidade de Chicago, criouse conversando en kiyansi, falado por un pequeno grupo étnico na República Democrática do Congo.

En 40 anos que leva vivindo fóra da República Democrática do Congo, Mufwene só atopouse con dúas persoas que falan o idioma.

Nunha viaxe recente ao seu pobo natal, comprobou que lle fallaban as palabras e tiña

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

dificultades para seguir na conversación. "*Deime conta de que o kiyansi existe máis na miña imaxinación que na práctica*" , di. "*Así é como morren os idiomas*".

Persecución

Os idiomas adoitan alcanzar o punto de crise despois de ser desprazados por outro social, política e economicamente dominante, como din os lingüistas.

Neste escenario, a maioría fala outro idioma: inglés, mandarín, swahili, así que falar esa lingua é clave para acceder a postos de traballo, educación e oportunidades.

Ás veces, sobre todo nas comunidades de inmigrantes, os pais decidirán non ensinar aos seus fillos na súa lingua materna, ao percibila como un obstáculo potencial para o éxito na vida.

Pero tamén pasou que os falantes de linguas minoritarias sufriron unha longa historia de persecucións.

Até ben entrado o século XX, moitos nenos nativos americanos en Canadá e os Estados Unidos foron enviados a internados, onde a miúdo prohibíaseles falar a súa lingua materna.

Hoxe en día, moitos estadounidenses de fala inglesa son aínda hostís cara a persoas que non falan inglés, especialmente hispanos.

Tamén segue tendo lugar a persecución extrema. En agosto pasado, un lingüista en China foi arrestado por tratar de abrir escolas que ensinasen a súa lingua materna, uigur. Non se soubo nada del desde entón.

300 linguas

Por estas e outras razóns, hai linguas que se están extinguindo por todo o mundo.

O Atlas das linguas en perigo no mundo da Unesco ten a 576 clasificadas como en grave

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

perigo e a miles máis como en perigo ou ameazadas. O número máis elevado ten lugar en América.

"Eu diría que practicamente todos os idiomas (minoritarios) de EE.UU. e Canadá están en perigo", di Peter Austin, profesor de lingüística de campo da Universidade de Londres. "Incluso unha linguaxe como o Navajo, con miles de falantes, entra nesa categoría xa que moi poucos nenos están a aprendelo".

Se se mide en proporción á poboación, con todo, entón Australia ten a marca mundial de linguas en perigo.

Cando os europeos chegaron por primeira vez alí, falábanse 300 linguas aboríxenes en todo o país.

Desde entón, extinguíronse máis ou menos 100 e os lingüistas consideran que o 95% das restantes está a piques de facelo.

Só unha ducia dos 300 orixinais seguen sendo ensinadas aos nenos.

Patrimonio

Pero que importa se unha lingua aparentemente escura falada por unhas poucas persoas nun recuncho illado do mundo deixa de existir?

Algunhas persoas argumentan que a perda da lingua, do mesmo xeito que a perda de especies, é simplemente un feito da vida nun planeta en constante evolución. Pero abundan os argumentos en contra.

"Unha gran cantidade de persoas invocan o darwinismo social ao dicir 'a quen lle importa'", di Mark Turin, antropólogo e lingüista da Universidade de Yale. "Pero gastamos enormes

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

cantidades de diñeiro en protexer especies e a biodiversidade, así que por que a única cousa que nos fai singularmente humanos non debe ser nutrida e protexida de maneira similar?", asegura.

E o que é máis, as linguas son condutos do patrimonio da humanidade.

A escritura é un desenvolvemento relativamente recente na nosa historia (actualmente existen sistemas escritos só para aproximadamente un terzo das linguas do mundo), polo que a lingua en si é a miúdo a única maneira de transmitir cancións, historias e poemas dunha comunidade.

A Ilíada era unha historia oral, antes de que fose escrita, do mesmo xeito que A Odisea.

"Cantas tradicións máis están aí fóra no mundo que nunca coñeceremos porque ninguén as rexistrou antes de que desaparecese a lingua?" di Austin.

Unha forma de pensar

As linguas tamén transmiten culturas únicas. A lingua cheroqui, por exemplo, non ten unha palabra para despedirse, só "volvereiche a ver".

Do mesmo xeito, non existe ningunha frase para "síntoo".

Doutra banda, ten expresións especiais propias dela mesma. Unha palabra: *oo-kah-huh-sdee*, representa o deleite que nos fai a boca auga e prodúcenos cosquilleo que experimentamos ao ver a un adorable bebé ou gatiño.

"Todas estas cousas transmiten unha cultura, unha maneira de interpretar a conduta humana e as emocións que non é transmitida da mesma maneira que na lingua inglesa", di Belt.

Sen a linguaxe, a cultura mesma podería cambalearse ou mesmo desaparecer. *"Se imos sobrevivir, seguir adiante e existir como un pobo cunha cultura distinta e única"*, continúa, "

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

entón temos que ter unha lingua".

"É moi difícil entender iso como falante de inglés", engade Lenore Grenoble, unha lingüista da Universidade de Chicago. "Pero ouves iso unha e outra vez: a xente sente a perda da súa lingua dunha maneira moi persoal".

A riqueza da sabedoría

Outro argumento reflicte a conservación da biodiversidade. Do mesmo xeito que os ecosistemas proporcionan unha gran cantidade de servizos para a humanidade, algúns coñecidos, outro non recoñecidos ou aínda por descubrir, os idiomas, tamén están cheos de posibilidades.

Conteñen un corpo acumulado de coñecementos, incluídos os de xeografía, zooloxía, matemáticas, navegación, astronomía, farmacoloxía, botánica, meteoroloxía e máis.

No caso do cheroqui, esa lingua naceu de miles de anos habitando as montañas do sur dos Apalaches. Existen palabras en cheroqui para até a última baya, talo, fronda e cogomelo na rexión, e eses nomes tamén expresan que tipo de propiedades podería ter ese obxecto: se é comestible, é venenoso ou se ten algún valor medicinal.

"Ningunha cultura ten o monopolio do xenio humano e nunca se sabe de onde pode saír a próxima idea brillante", di Harrison. "Perdemos coñecemento antigo se perdemos idiomas".

Por último, as linguas son formas de interpretar o mundo e non hai dous que sexan iguais. Como tales, poden dar unha idea da neuroloxía, a psicoloxía e as capacidades lingüísticas da nosa especie.

"Diferentes linguas proporcionan distintas vías de pensamento e marcos para pensar e resolver problemas", di Harrison.

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

Volvendo ao cheroqui, a diferenza do inglés está baseado en verbos e non en substantivos, e eses verbos poden conxugarse en multitude de formas dependendo en sobre quen están a actuar. E dependendo do sufijo, os falantes poden indicar se un substantivo está a achegarse ou afastando deles; costa arriba ou costa abaixo; ou río arriba ou río abaixo.

É unha maneira moito máis precisa de tratar co mundo que o inglés.

"É un erro común pensar que estas linguas son simples só porque moitas deles non teñen forma escrita", di Turin. "Pero a maioría teñen sistemas gramaticales increíblemente complexos que superan con fartura ao do inglés".

Loitar para preservar

Por todas estas razóns, os lingüistas están a loitar para documentar e archivar a diversidade de linguas que están a desaparecer rapidamente.

Os seus esforzos inclúen facer dicionarios, rexistrar historias e tradicións, e traducir as historias orais.

"Se hai unha documentación realmente boa, entón existe a posibilidade de que estas linguas poidan ser revitalizadas no futuro, mesmo despois de que deixasen de ser faladas", di Turin.

Sen falantes ou persoas interesadas en revitalizalos, con todo, estes esforzos son como "a preservación das linguas como pezas de museo", di Mufwene.

Despois de decatarse de que a súa lingua estaba a piques de desaparecer, Belt e outros oradores cheroqui preocupados da Banda Oriental comezaron a falar sobre como salvar a lingua.

Belt ofreceuse para dar clases de cheroqui nunha escola local, por exemplo, e, finalmente, a

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

tribo decidiu crear unha escola de inmersión lingüística para nenos, onde as clases troncales, incluíndo ciencias e matemáticas, impártense en cheroqui.

O idioma cheroqui tamén se ofrece agora na universidade local, onde ensina Belt.

"Os cheroqui do leste son o que están a traballar de verdade en silencio nos seus propios programas de revitalización da lingua", di Bernard Perley, antropólogo da Universidade de Wisconsin, Milwaukee. "Pero ninguén nunca ouve nada sobre o traballo que están a facer".

Grazas á tecnoloxía

Tamén hai algúns exemplos de linguas que foron revividas, mesmo despois de extinguirse.

Na década de 1960, faleceron os últimos falantes da lingua miami que vivían no Medio oeste estadounidense.

Aínda que, grazas en gran parte aos esforzos dun membro interesado da tribo da Nación Miami, a lingua ensínase na actualidade na Universidade de Miami en Ohio.

"A Nación Miami preguntou: e se os expertos están equivocados? Que pasaría se o idioma só estivese a durmir, e puidésemos espertalo?", comenta Perley. "Cambiaron a retórica da morte á vida".

Até certo punto, a tecnoloxía pode axudar a estes esforzos.

"Moitos falantes están a utilizar a tecnoloxía para facer cousas realmente interesantes que non se podían imaxinar unha xeración atrás", di Turin. Por exemplo, hai unha versión de Windows 8 dispoñible en cheroqui, e hai unha aplicación de cheroqui que permite aos falantes escribir mensaxes nas 85 letras do idioma.

Por que temos que salvar ás línguas minoritarias?

Escrito por VM

Sábado, 21 Xuño 2014 13:46

Tamén hai multitude de sitios dedicados a linguas individuais ou a linguas de certa rexión que unen a falantes e proporcionan ferramentas de aprendizaxe multimedia, incluíndo o proxecto Dixital Himalayas (Himalaya dixital), o blog Diyari, o proxecto Arctic Languages Vitality (Vitalidade dos idiomas árticos) e o proxecto Enduring Voices (voces duradeiras).

Grazas aos esforzos da Banda Oriental, hoxe ao redor de 60 dos seus fillos poden falar cheroqui: unhas cifras moito melloras que cando Belt mudouse a Carolina do Norte en 1991.

Belt, xunto con incontables falantes de linguas raras e en perigo de extinción, non está disposto a deixar que a súa lingua desapareza na historia, mesmo aínda que o camiño cara á revitalización sexa costa arriba.

Tal e como un ancián dixo a Belt hai anos: "Está moi ben que queiras facer isto, pero lembra que non llo levaron da noite para a mañá e non vas recuperalo da noite para a mañá".

✉ [Fonte orixinal do artigo BBC \(Inglés\)](#)